

تولید و کاربرد ابزار آموزشی

فصل سوم - اصول و مراحل طراحی رسانه‌های آموزشی

مدرس عادل احمدی

مجتمع آموزشی عروج

رسانه آموزشی

➤ رسانه‌های آموزشی یا یادگیری، ابزار، وسایل یا افرادی هستند که برقراری ارتباط آموزشی و یادگیری را آسان می‌کنند. همانند تخته کلاس، پوستر و...

➤ همه رسانه‌ها دارای دو جنبه سخت افزاری و نرم افزاری هستند. به عنوان نمونه، بدنه فیزیکی کتاب سخت افزار و مطالب و تصاویر آن جنبه نرم افزاری آن هستند.

➤ کاربرد رسانه‌ها در افزایش یادگیری

1- ایجاد انگیزه یادگیری

2- صرفه جویی در زمان

3- برقراری آسان و سریع ارتباط

4- دستیابی به تجارب ناممکن و ...

انتخاب رسانه آموزشی مناسب

از میان رسانه‌های آموزشی متعدد، باید گزینه‌ای برای تدریس انتخاب شود که برای رسیدن به اهداف درس مناسب‌تر است. یک رسانه خوب، هرچند کیفیت بالایی داشته باشد اما ممکن است که برای موقعیت آموزشی موردنظر مناسب نباشد. هر موقعیت آموزشی، رسانه خاصی می‌طلبد که می‌توان آن ویژگی‌ها را ملاک انتخاب رسانه خواند.

ملاک‌های انتخاب یک رسانه یادگیری

- 1- هم‌خوانی با هدف‌ها، محتوا و شیوه تدریس
- 2- عملی بودن و سهولت استفاده
- 3- انطباق با ویژگی‌های مخاطبان
- 4- معتبر بودن رسانه
- 5- توجیه اقتصادی و ...

اصول طراحی و تولید رسانه

▶ طراحی و تولید یک رسانه آموزشی اگر اصولی باشد، می‌تواند یک ترکیب‌بندی زیبا ایجاد کند که منظور از ترکیب‌بندی، آراستن عناصر لازم (تصاویر، نوشته‌ها و...) است.

▶ اصول پنج‌گانه یک ترکیب‌بندی مناسب

1- اصل توازن

2- اصل سادگی

3- اصل تاکید

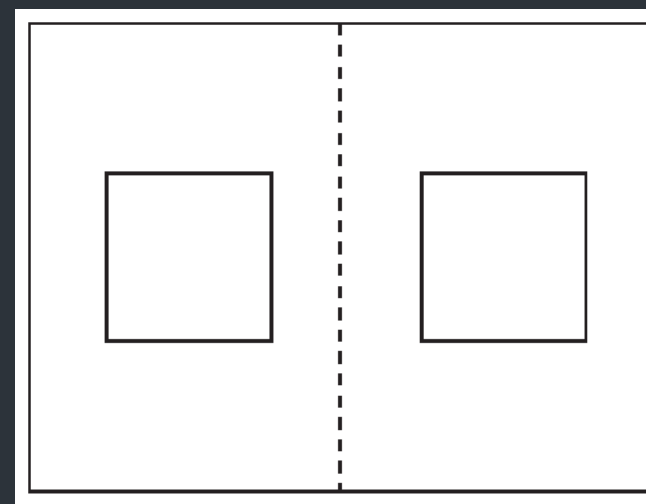
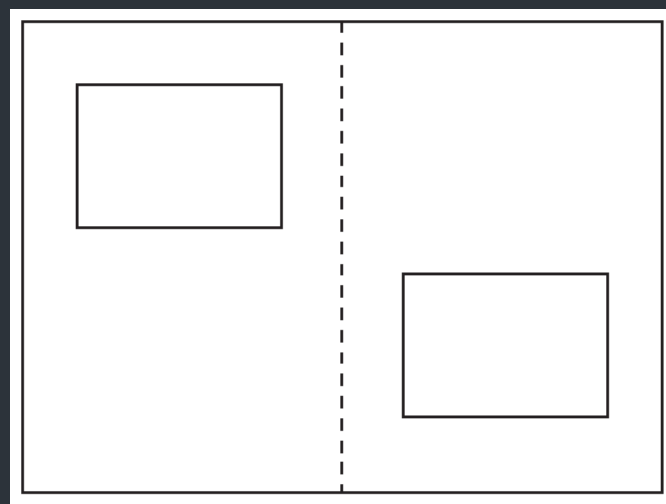
4- اصل تناسب فضا

5- اصل هماهنگی

اصل توازن

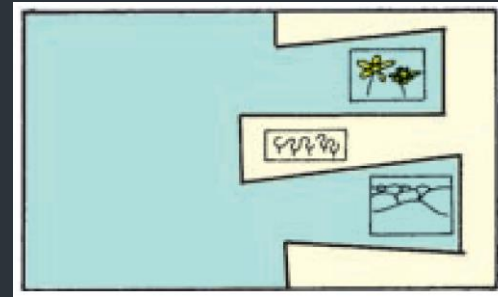
▶ در برخورد با یک رسانه آموزشی، یکی از اولین نکاتی که جلب توجه می‌کند تعادل و توازن بصری است. یعنی عناصر به کار رفته در صفحه، چنان پخش و جایگزین شده باشند که کل صفحه متعادل به نظر برسد.

▶ دستیابی به حس توازن در یک رسانه، از دو راه ممکن است. داشتن **توازن رسمی (متقارن)** و **توازن غیررسمی**

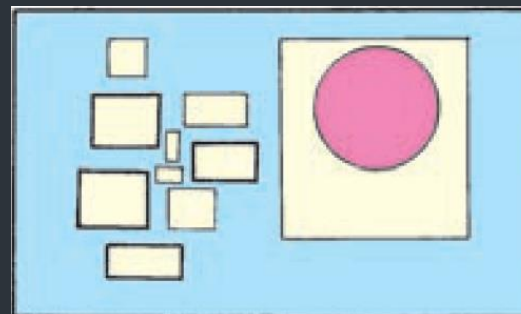

اصل سادگی و اصل تاکید

- ▶ سادگی به معنای ارائه اطلاعات مختصر، طرح ها و تصاویر محدود بر روی یک رسانه است. رعایت این اصل سبب می شود پیام به آسانی درک و فهمیده شود.

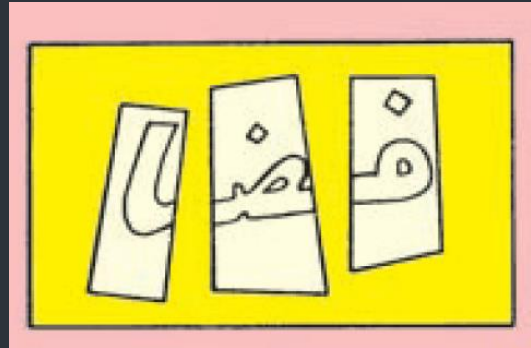

- ▶ اگر نیاز باشد تا در رسانه، کاربر به بخش خاصی توجه بیشتری کند نیاز است تا از فنونی مانند تفاوت در اندازه، شکل قاب، رنگ متفاوت و استفاده از علائم ویژه استفاده شود.

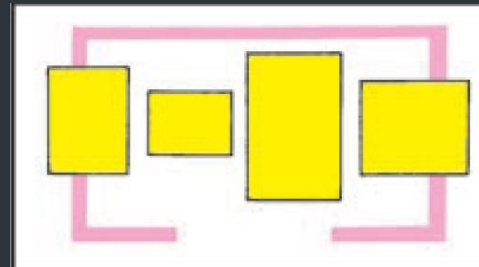

اصل تناسب فضا و هماهنگی

- همانطور که شلوغی بیش از حد برای کاربر آزاردهنده است، وجود فضاهای خالی اضافه نیز برای بیننده مشکلزا خواهد بود. رعایت نسبت مناسبی بین فضای خالی و کل سطح محتوا بسیار اهمیت دارد.

- اجزای یک رسانه، شامل نوشته‌ها، تصاویر و... همگی باید در ارتباط نزدیکی باهم عمل کنند و در جهت بیان هدف و پیام اصلی رسانه هماهنگی داشته باشند.

فنون طراحی و تولید رسانه‌ها

► برای تولید رسانه‌ها می‌توان از فنون، روش‌ها و وسایل مختلفی استفاده کرد که برخی از آنها عبارتند از:

1- فنون رنگ آمیزی

2- فنون حروف گذاری

3- استفاده از شکل‌ها و تصاویر

4- نسخه برداری

فنون رنگ آمیزی

- استفاده از رنگ مناسب در تهیه رسانه آموزشی توجه بیننده را به خود جلب می‌کند و انگیزه او برای درک پیام را افزایش می‌دهد.
- به عنوان نمونه برای اهداف فنون رنگ آمیزی می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

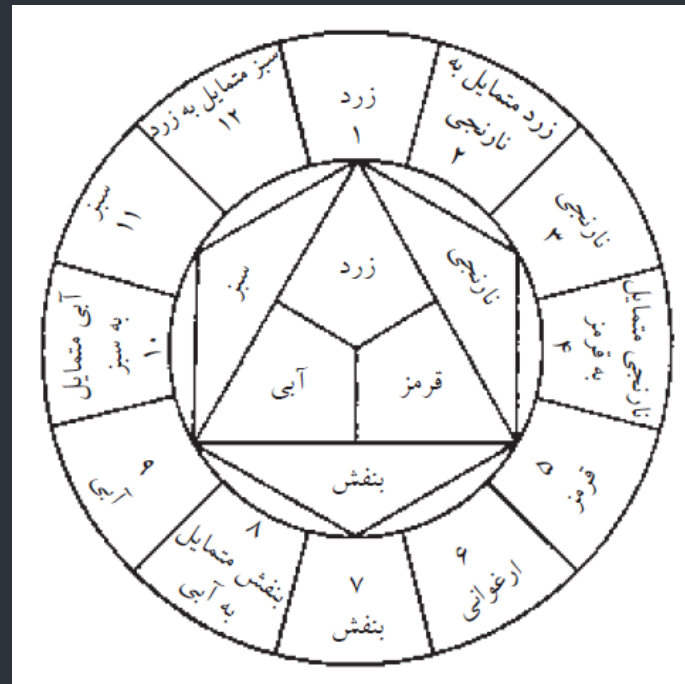
1- جلب توجه

2- نزدیک شدن به واقعیت

3- طبقه بندی

4- تاکید بر موضوعی خاص

5- چرخه رنگ‌ها

فنون حروف گذاری

► در برخی از رسانه‌های آموزشی از نوشته برای تکمیل پیام رسانی استفاده می‌کنند. در رسانه‌ها، نوشته‌ها علاوه بر معنای کلامی، تا حدودی شکل تصویر نیز می‌گیرند و موجب تاثیرات بصری بر کاربر می‌شوند.

► به عنوان نمونه برای روش های حروف گذاری می‌توانیم به موارد زیر اشاره کنیم:

1- نوشتن با دست (خطاطی) با قلم، ماژیک و ...

2- استفاده از شابلون های حروف نویسی

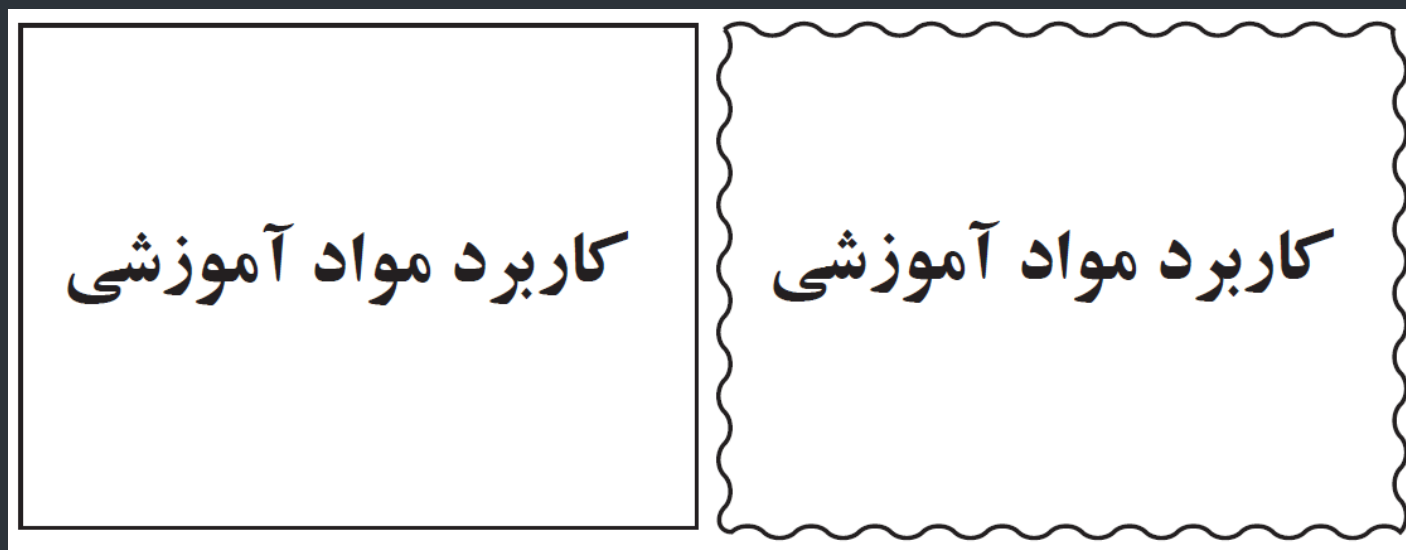
3- استفاده از بریده‌های حروف نشریات

4- استفاده از قلم‌های کامپیوتری

5- استفاده از حروف چسبان و ...

استفاده از شکل‌ها و تصاویر

از خطوط، شکل‌ها و طرح‌های مختلف برای تزئین و افزایش جذابیت در تهیه رسانه‌ها استفاده می‌شود. همچنین در مواردی از این علائم برای کادربندی، جداسازی اجزای رسانه یا ایجاد ارتباط بین آنها استفاده می‌شود.

فنون نسخه برداری

■ هنگام تولید یک رسانه، گاهی نیاز داریم طرح یا نوشته را در اندازه‌ای دیگر نسخه برداری کنیم. در عین حال در صورت نیاز علاوه بر نسخه برداری می‌توانیم تغییراتی نیز در نسخه جدید ایجاد کنیم. برای اجرای نسخه برداری از فنون مختلفی استفاده می‌کنیم که به عنوان نمونه می‌توان موارد زیر را نام برد:

1- استفاده از کاغذ کاربن

2- استفاده از میز نور

3- استفاده از دستگاه چاپ

4- روش چهارخانه کردن

5- نقاله‌های متحرک و ...

مراحل طراحی رسانه‌های آموزشی

► ساخت و تولید هر رسانه نیازمند مراحل ویژه‌ای است اما به طور کلی می‌توان مراحل عامی برای طراحی رسانه‌های آموزشی مشخص کرد. طی کردن منظم این مراحل در تولید هر نوع رسانه، درصد موفقیت کار را افزایش می‌دهد.

► **1- تعیین موضوع و تحلیل متن درس:** اولین گام، تعیین موضوع اصلی و تمرکز روی نکات عمده موجود در متن درس است که قرار است برای تسهیل یادگیری آن، رسانه موردنظر تولید شود.

► **2- مشخص کردن مخاطبان:** هر فرایند آموزشی برای کاربران معینی شکل می‌گیرد. رسانه‌های آموزشی مورد استفاده نیز باید طبق ویژگی‌های مخاطبان از جمله سن، جنسیت، میزان آموخته‌های قبلی، میزان درک تصویری، توانایی‌ها، نیازها و... انتخاب شود.

مراحل طراحی رسانه‌های آموزشی

- 3- مشخص کردن هدف های ارتباطی و آموزشی: تولید هر رسانه ی آموزشی، همانند انتخاب و خرید آن، باید بر اساس نیاز صورت گیرد. به عنوان هدف پوستری با موضوع تاثیر آلودگی‌ها بر محیط زیست، می‌تواند چنین باشد که مخاطبان پس از درک پوستر باید نسبت به رها نکردن زباله‌ها در محیط زندگی علاقه‌مند شوند.
- 4- انتخاب نوع و عنوان رسانه: در این مرحله، باید بر اساس مشخصات، مزایا و محدودیت‌های موجود نوع رسانه آموزشی انتخاب شود. تعیین نوع و عنوان رسانه، مسیر تولید را هموارتر و چارچوب اقدامات بعدی را مشخص‌تر می‌کند علاوه بر آن انتخاب یک عنوان مناسب، می‌تواند در جلب توجه مخاطبان بسیار موثر باشد.
- 5- طراحی اولیه و تدارک مواد لازم: به عنوان نمونه اگر هدف تولید یک پوستر آموزشی است باید ببینیم چه متن‌ها، تصاویر و اشکالی مورد نیاز است تا آنها را فراهم کنیم.

مراحل طراحی رسانه‌های آموزشی

- ▶ **6- تولید نمونه و ارزشیابی:** پس از گردآوری مواد لازم برای تولید، تصمیم‌گیری درباره ترکیب‌بندی نهایی، انتخاب عکس‌ها و... صورت می‌گیرد و سپس طرح اولیه تولید می‌شود. پس از تولید طرح اولیه برای عیب‌یابی و رفع نواقص، آنرا ارزشیابی می‌کنیم.
- ▶ **7- اعمال اصلاحات و تولید نهایی رسانه:** پس از عیب‌یابی، باید به رفع آنها پردازیم و سپس نمونه کامل و نهایی رسانه آموزشی را تولید کنیم.